
ململانی هیژه ناوچه‌یی و سه‌روو ناوچه‌ییه‌کان له سووریادا

30-09-2021

نووسه‌ره‌کان

ناوه‌ندی لیکۆلینه‌وه‌ی رووداو

فلاڊيمير پوتين، سەرۆككۆماری روسيا، له دیداری له گەل بە شار ئەسەد، هاوتا سوورییە کەیدا، دووپاتی کردووە کە؛ پێویستە تەواوی ئەو هێزە بیانیانەیی کە مۆلەتی نەتەووە بەگرتوووە کانیان نییە، خاکی سووریا بە جێ بهێڵن. ئەو له سێ سالی رابردوودا دوو جاری دیکەش له سەر ئەم ستراتیژییە ی روسیا پێداگری کردبوو، ئەمەش خواستیکە کە رکا بەری بەرژەووەندی هێزە ناوچەیی و سەرۆو ناوچەییەکان لەو وڵاتەدا پێشان دەدات. ئەم دەقە هەول دەدات داهاوووی مەملانێی هێزە ناوچەیی و سەرۆو ناوچەییەکان لە سووریا تاوتوێ بکات و روانگە یەکی گریمانەیی بخاتە بەردەست.

ناکۆکیی نامانج و بەرژەوونیی ئەکنەرە جیاوازهکانی قەیرانی سووریا

ئێران، سووریا بە هاو پەیمانێ ستراتیژیکی خۆی دەزانیت و هەر له سەرەتای قەیرانی ئەو وڵاتە له سالی 2011دا، داکۆکی تەواوی له دەولەتی سووریا کرد. له گەل تەشەنەکردن و قوولبوونەوهی قەیرانە کەدا، ئێران "هێزەکانی پاراستنی حەرەم" ی دامەزراند و هەر لهو پێناوهدا کەلکی له دەرەفەتی پەنابەرانی شیعەیی ئەفغانی و پاکستانی بۆ بونیاتنانی یەکیهەکانی "فاتیمیوون" و "زەینەبیوون" وەرگرت و نامادەبوونی خۆی لهوئێرە بەهێزتر و بەرچاوتر کرد. هەر له سەرەتای قەیرانەوه، پاراستنی دەولەتی ئەسەد ـ وەک یەکیک له هێزە پێکھێنەرەکانی "میحوەری بەرەنگاری"، پاشەکشە کردن بە دژبەرە ناوچەییەکان و بەهێزکردنی بانی شیعەیی له رێگای رێکخستنی هێزی "ئەنسارولولەتەنی" له سووریا و، هەرۆهە کەلکۆەرگرتنی باشتر و سەربازی له جیۆپۆلیتیکی سووریا وەک دەراوسیی ئیسرائیل، نامانجەکانی ئێرانیان له سەرۆبەندی قەیرانی سووریا دا پێکھێناوه.

تورکیا، زۆرتین پەنابەری سووری له خۆ گرتووه و لەم لایەنەوه کەوتۆتە ژێر گوشاریکی زۆر. تورکیا، له نیووەی سالی 2011 بەدواوه، پشنگیری خۆی له بەرھەڵستکارانی دژی بەشار ئەسەد دەستپێکرد و بە خێرایی پشنگیرییە دیپلۆماتیکی و لوجیستی و داراییەکانی بە پشنگیری راستەوخۆ و ئاشکرای سەربازی بەرز کردووه و له سالی 2016 بە فەرمی یەکە سەربازییەکانی تورکیا له خاکی سووریا جێگیر کران و سالی 2018، کانتۆنی عەفرین و سالی 2020 بە شیک له باریکە سنووری هاوبەشی له یۆژھەلاتی فوراتدا، کە هەندێ له ناوچە کوردییەکانی سووریا (رۆژئاوا) دەگرێتەوه، داگیر کرد. نامانجی سەرەکی و گرنگی تورکیا هەولندان بوو له پێناو رووخاندنی دەولەتی ئەسەد و دامەزراندنی دەولەتیکی ئیخوانیی سەر بە خۆی، بەلام پاش تێپەرینی کات و دەرکەوتنی کورتھێنانی تورکیا له دەستەبەرکردنی ئەو مەبەستە، نامانجی ئەو وڵاتە گۆردرا بۆ تیکۆشان بۆ رێگیرکردن له دروستبوونی هەریمیکی کوردیی هاوچەشنی هەریمی کوردستان له سەر زۆریە سنوورە هاوبەشەکانی سووریا و تورکیا، بە تابیەت کاتیکی کە کوردانی سووریا وەک پەرەوی پ.ک.ک و عەبدوڵا ئوچالان دەستپێشان دەکرین.

رووسیا، رۆژی 30ی سینیەمبەری 2015، پاش داواکاریی فەرمی سووریا، بۆ ئەنجامدانی هێرشێ بەربلای ئاسمانی بۆ سەر پێگە و مەکۆکانی داعش و دژبەرانی دیکە دەولەتی سووریا، راستەوخۆ رۆیشتە نیوجەرگە قەیرانی سووریا. ویستی روسیا، گەرانهوێبە بۆ ناوچەیی رۆژھەلاتی ناوین و بووژاندنەوهی دەسەلاتی پێشووی له ناوچە کەدا بە مەبەستی بەرەبەرەکانیکردن له گەل ئەمریکا. روسیا له رێگای قەیرانی سووریاوه هاوکات هەولیداوه گوشارەکانی ئەمریکا و وڵاتانی رۆژئاوایی له هەمبەر قەیرانی کریمی و ئۆکراین کەم بکاتەوه. روسەکان پێداگرن کە ئەوان تاقە هێزی یاسایی و رێگەپێدراون له سووریا دا و دەبیت تەواوی هێزەکانی دیکە خاکی ئەو وڵاتە جێ بهێڵن.

ئەمریکا، له سالی 2014 و دواي دامەزراندنی هاو پەیمانێ نیو دەولەتی دژ بە داعش، بە کردووه هەنگاوی هاویشتە نیو قەیرانی سووریا و له سینیەمبەری 2017دا بە شیک له هێزە سەربازییەکانی ئەمریکا هاوشان له گەل هێزە کوردییەکانی رۆژئاوا، بەرامبەر بە داعش ئوپراسیونیان ئەنجام دا و هێشتا لهو ناوچەدا ماونەتەوه. بە شیک دیکە له هێزە ئەمریکییەکان له ناوچەیی تەنەفی باشووری سووریا، هاوسنوور له گەل ئوردن و بە یارمەتی ئەو وڵاتە له گروپی ئەفسەرانی راپەرینی سوپای عەرەبی (سووری) پشنگیری دەکەن. ئەمریکا له سووریا دا گیرۆدە ستراتیژییەکی شیواوه. ئەمریکا لەبەر ئەزموونی ناسەرکەوتوو و پرتیچوووی رووخاندنی دەولەتی له عێراق و ئەفغانستاندا، بە ئەنقەست چاوپۆشیی له درەفەتی رووخاندنی دەولەتی بەشار ئەسەد کرد. شکاندنی داعش گرنگترین هۆکاری هەنووکەیی مانەوهی ئەمریکایە له وڵاتی سووریا، بەلام ئەگەر بتوانن شان له ئەستۆی باری ئەخلاقی و سیاسی ئەو دۆخە دەرینن، پشنگیری سەربازییان له کوردەکان تەواو دەکەن و سووریا بە جێ دەهێڵن!

میحوەری عەرەبی (ئوردن، عەرەبستان و ...)، له سووریا دا بوونی سەربازیان نییە، بەلام بە شیوازی بریکاری رکا بەرانی له گەل رکا بەرانی ناوچەیی خۆیاندا؛ بە تابیەت ئێران و تورکیا، له مەملانیدان. له نیوانیاندا ئوردن له ناوچەیی تەنەفی سووریا له گەل ئەمریکییەکاندا

پشتگیری له هیژکی راپه پوی سوپای سووری دهکات.

حیزبوللای لوبنان، ئەم گرووپه بێ ریگه دان و مۆلەتی دەولەتی لوبنان و بە ئاقاری سیاسەتەکانی کۆماری ئیسلامی ئێراندا، بوونیکی سەربازی بە هیژی له چەندین ناوچە جیاوازی سووریدا هەیه، ئامانجەکانی حیزبوللای له پانتایی ویست و مەبەستی ئێراندا یە و بێگومان ئەم گرووپه به دواي بەرزکردنەوهی ئاست و پانتایی هیژی خۆی و کەلکۆەرگرتن له خاکی سووریا به بەرهمهینان و کۆکردنەوهی چهک و نزمکردنەوهی ئاستی زیان بەرکەوتن له بەرامبەر ئیسرائیل.

ئیسرائیل، هەرچەندی ئیسرائیل له سەر خاکی سووریا و له گۆرەپانی ئۆپراسیوونەکانی ئەو وڵاتەدا بوونی سەربازی نییه، بەلام له سالانی رابردوودا بەردەوام به ئەنجامدانی هیژی بهربلای ئاسمانی و مووشەکی و درۆن دژ به مەکوکانی ئێران، حیزبوللای و تەنانەت سوپای سووریا، وەک یەکیک له رۆلگێرە سەرەکیەکانی قەیرانی سووریا دەرکەوتوو.

روانگه

له روهی ئاستی دەسەڵاتەوه، دەتوانین بڵین له نۆ ئەکتەرەکانی قەیرانی سووریا، له ئاستی سەرووناوچەیی و نۆدەولەتیدا، ئەمریکا و روسیا مەزنترین هیژیان هەیه. وەک ئاماژە یێ کر؛ ئەمریکا روانگەیهکی ستراتژیکی بۆ درێژەدانی به مانەوه له سووریا نییه و زیاتر له هەولێ ئەوهدا یە به رەخساندنی ریکهوتنیک له نیوان کوردەکان و تورکیا و تارادەیهکیش دەولەتی سووریا، دەرڤهتیک بۆ بردنە دەرەوهی هیژەکانی له سووریا بپهخسینیت. بەلام دەولەتی روسیا به پێچهوانە ئەمریکا روانگەیهکی ستراتژی و درێژخایەنی بۆ مانەوهی هیژەکانی له سووریا هەیه. ئەمە بوو تەهۆکاری سەرەکی بۆ ئەوهی روسیا وەک کاریگەرترین و گرنگترین دەرگێری بیانی له سووریا دەستنیشان بکەین.

له ئاستی دووهم و ناوچەیی هیژدا، دەبیت ئاماژە به ئێران و تورکیا بکړیت، که وەک دوو دەسەڵاتی هاوکار و هاوکات رکا بەریش ئەژمار دەرکړین. ئەگەرچی ئێران باری له تورکیا گونجاوتره، بەلام به هۆی پێوهندی به روسیاوه له باری وزەخانە ناوکی و دژایەتی ئەمریکا، ناتوانیت به شیاوژیکی کلاسیک بوونی سەربازی و راپوێژکارانە له سووریا درێژە پێ بدات.

هەرچەند سن وڵاتی ئێران، تورکیا و روسیا له سووچیدا، سەبارەت به گۆرانکاریەکانی سووریا هاوپهیمانیەکیان پێکھینا، بەلام ئەوه تەنیا یەگرتوو یهکی کورتخایەن بوو و به زووترین کات دژبەری بەرژەوهندی بوو به هۆی هەلبژاردنی رپهوی جیاواز. ئەزموونی پاشەکشە زۆرەملی تورکیا بەرامبەر روسیا له سالێ ۲۰۱۶، وای دەرەخات که هەم ئێران و هەم تورکیا له مەودای مامناوەندیدا له هەمبەر ویستی روسیا، ناچار به پاشەکشە له سووریا و هەلبژاردنی سیاسەتیکی جیاوازتر له بژاردە ئەرپۆییان دەبن.